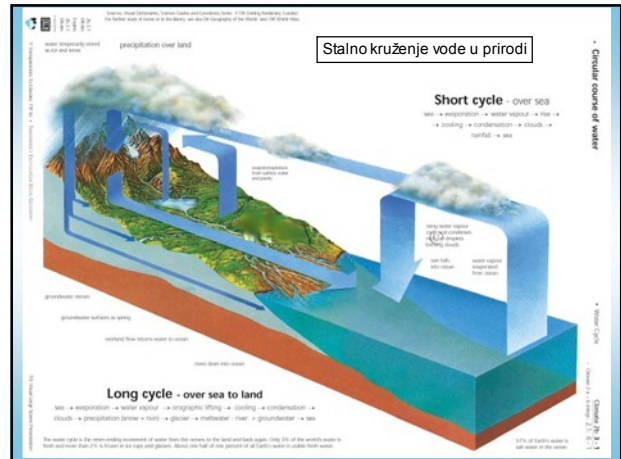
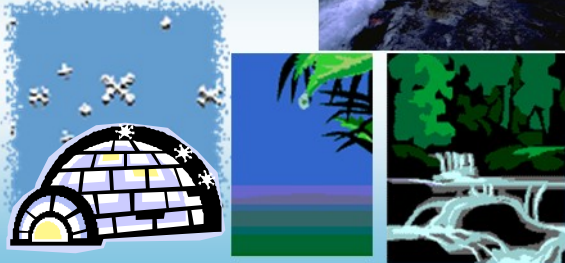

6. VODA

prisutna u sva tri agregatna stanja:
 > krutom (led, snijeg),
 > tekućem (voda, kiša, rosa) i
 > plinovitom (para)

6.1. Isparavanje vode

6.1.1. Evaporacija i transpiracija

Evaporacija/isparavanje – spontano odlaženje molekula vodene pare iz vode, mokrlog tijela ili leda u zrak
 preduvjet: apsolutna vlažnost zraka nad samom vodom ili ledom (a_{vs}) veća od apsolutne vlažnosti u okolnom zraku (a_{va})

Gustoća toka vodene pare (Fick-ova formula)

$$\Phi_w = D (a_{vs} - a_{va})$$

gdje je:

Φ_w – broj grama isparene vode s površine 1 m² u sekundi
 D – koeficijent difuzije vodene pare u zraku [m s⁻¹]
 a_{vs} – apsolutna vlažnost zraka (gustoća vodene pare nad samom vodom ili ledom) [izraženo u g m⁻³]
 a_{va} – apsolutna vlažnost u okolnom zraku

Isparavanje troši toplinu!!!

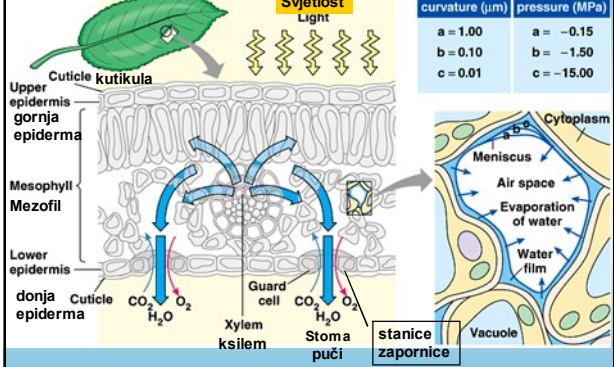
Na evaporaciju utječu:

1. temperatura tijela iz koje voda isparava
2. temperatura zraka
3. vlažnost zraka
4. brzina vjeta

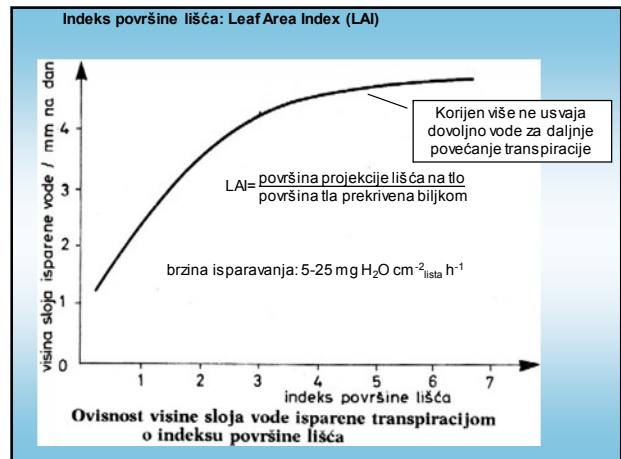
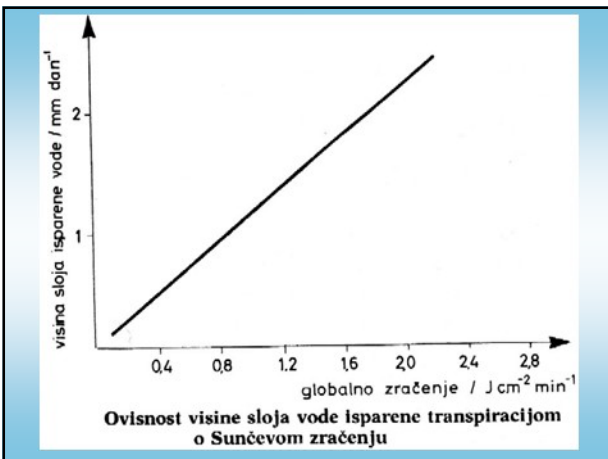
za prijelaz 1 g tekuće vode u paru treba 25 kJ topline: tzv. Latentna toplina, L

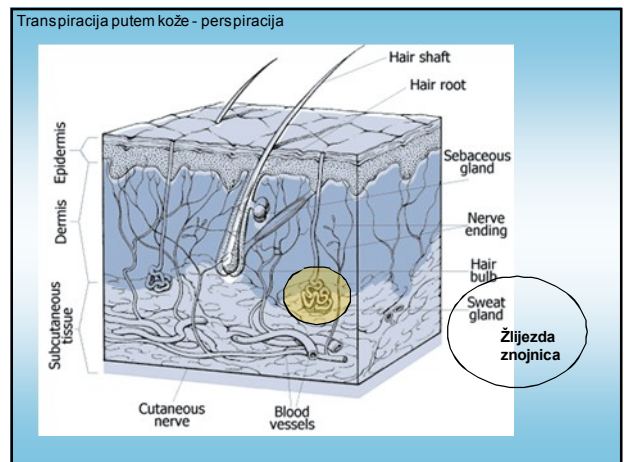
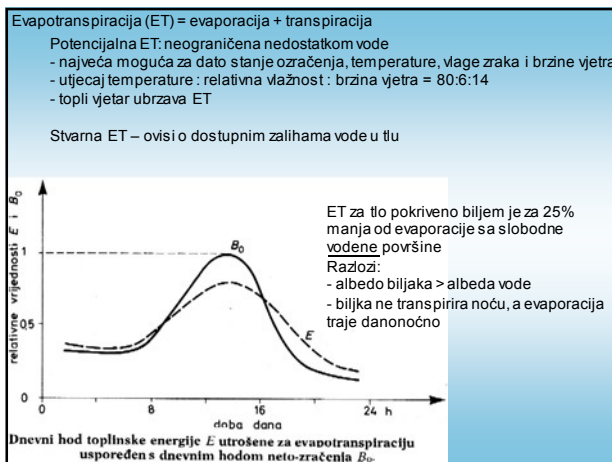
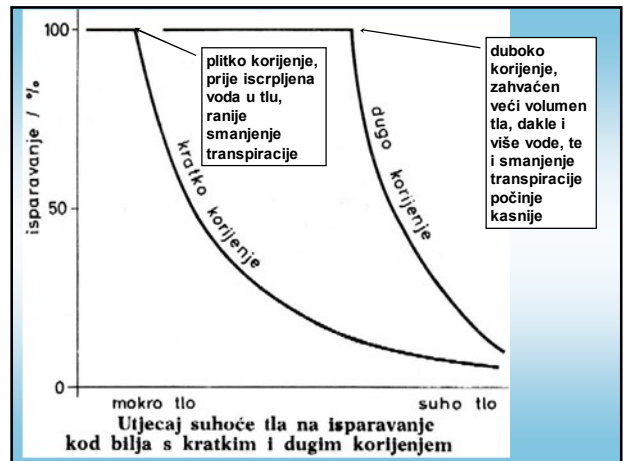
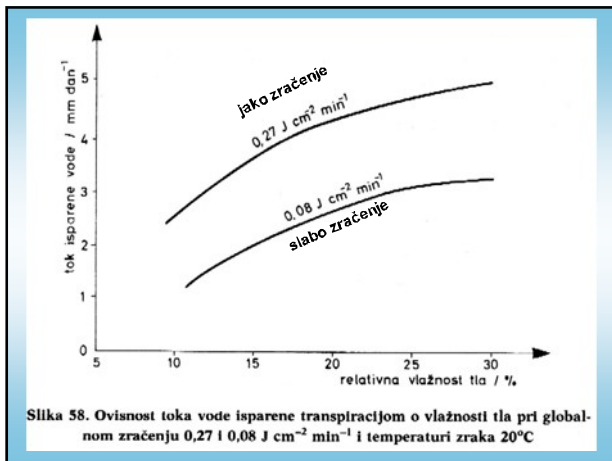
Transpiracija – isparavanje vode iz biljaka i životinja

>70% ide kroz puči

Stanice zapornice - zatvaraju puči noću i tijekom dana ukoliko nema dosta vode u tlu (podnevni deficit vode za transpiraciju)

Transpiracija putem daha - respiracija

Kondenzacija vodene pare: zagrijani zrak iz pluća, zasićen vodenom parom, hladi se, smanjuje mu se kapacitet za vlagu, te se para kondenzira u oku vidljive kapljice

Pustinjska bića: temperatura zraka na izlazu iz pluća je niža nego okolni zrak → vlaga se ne gubi ovim putem

Dahtanje: tijelo se hladi putem ispuštanja toplijeg zraka iz pluća i udisanjem hladnog iz okoliša, te hlapljenja tekućine s dobro prokrvjenog tkiva jezika

6.1.2. Mjerenje i izračunavanje količine isparene vode

Atmometri – voda isparava kroz pore na stjenkama materijala, te se donekle simulira transpiracija biljaka

Slika 62. Evaporimetar klase A i Wilted evaporimetar

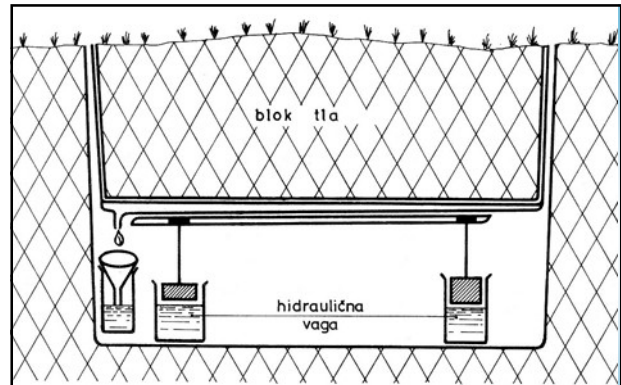
Evaporimetri – mjerenje evaporacije s otvorene vodene površine ili tla

Valjci 1 i 2 se svakodnevno važu i premještaju

Slika 63. Popovljev evaporimetar

Podaci o težinama valjaka, procijeđene vode i oborina daju informacije o isparavanju vode i stanju vlage u tlu

Slika 64. Lizimetar ili evapotranspirometar

Lizimetri-mjere stvarnu evapotranspiraciju

Postavljanje lizimetra

Funkcionalni lizimetar

Lizimetri daju najtočnije podatke o vodi isparenoj ET, jer atmometri i evaporiometri nisu toliko pouzdani zbog drugačije mase vode koje isparava, drugačijeg djelovanja vjetrova, temperature i zračenja i sl., od onih uvjeta koji vladaju u prirodi

Računanje količine isparene vode

Iz toplinskog obračuna za aktivni sloj (vidi 4.1.):

$B_o + P + A + F + E + Q = 0 \rightarrow E = -B_o - P - A - F - Q$; pošto su F i Q obično male, može se aproksimirati gustoća toka toplote za evapotranspiraciju $E = -B_o - P - A$; supstitucijom da je $E = L \Phi_v = -B_o - P - A$, slijedi da je $\Phi_v = (-B_o - P - A) / L$ gdje je

- Φ_v - gustoća toka vodene pare s površine S u vremenu Δh
- B_o - neto zračenje
- P - toplina razmijenjena između aktivnog sloja i unutrašnjosti podloge
- A - toplina razmijenjena između aktivnog sloja i atmosfere
- L - latentna toplina isparavanja

znajući da je 1 kg vode približno obujma 1000 cm³, L=25 kJ, te mjereći B_o, P i A, lako se dobije obujam isparene vode s površine S u vremenu Δh

najčešće se izražava u mm vodenog stupca (**1 mm = 1 dm³/1 m² = 1 litra po m²**)

Računanje količine isparene vode II

Empirijske metode – temelje se na činjenici da ET ovisi o temperaturi, vlažnosti i strujanju zraka

Dalton-ova formula – za količinu vode isparenu s otvorene vodene površine, W u mm:

$$W = a(S) f(v) (p_{vs} - p_v)$$

gdje je

a(S)-koeficijent ovisan o veličini bazena

f(v)-funkcija brzine vjetrova (m/s)

p_{vs} -tlak vodene pare na površini vode [hPa]

p_v -tlak vodene pare na nekoj visini iznad površine vode [hPa]

Računanje količine isparene vode III

Thornthwaite-ova formula za količinu vode isparenu potencijalnom ET (=PET)

$$W_j = 16 k \left(\frac{10 t_j}{I} \right)^{a(I)}$$

gdje je

W_j količina vode u mm isparena iz tla potencijalnom ET za mjesec j

k-faktor ovisan o zemljopisnoj širini

I-godišnji toplinski indeks ovisan o srednjim mjesečnim temperaturama zraka na bazi višegodišnjeg prosjeka

t_j -srednja temperatura mjeseca t za godinu u kojoj računamo W_j

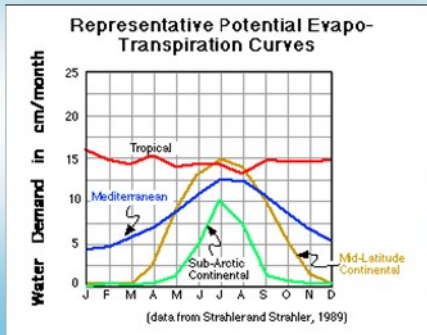
a(I)-funkcija godišnjeg toplinskog indeksa

PET za Zagreb u razdoblju 1862-1975

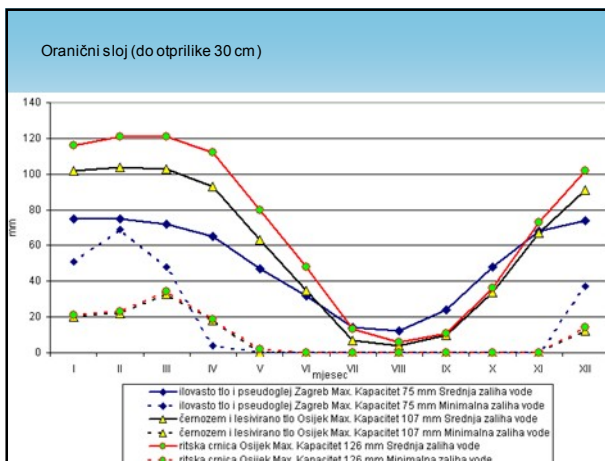
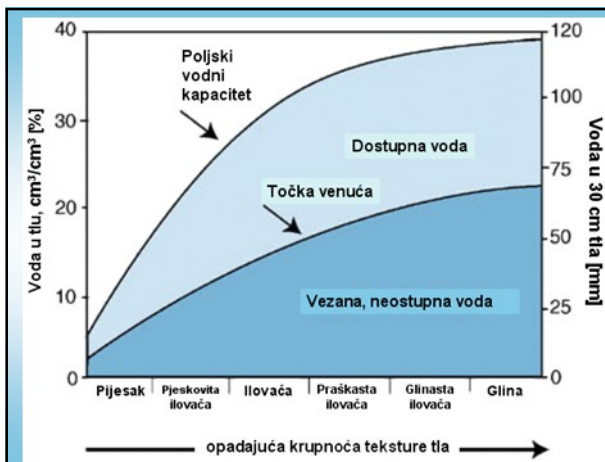
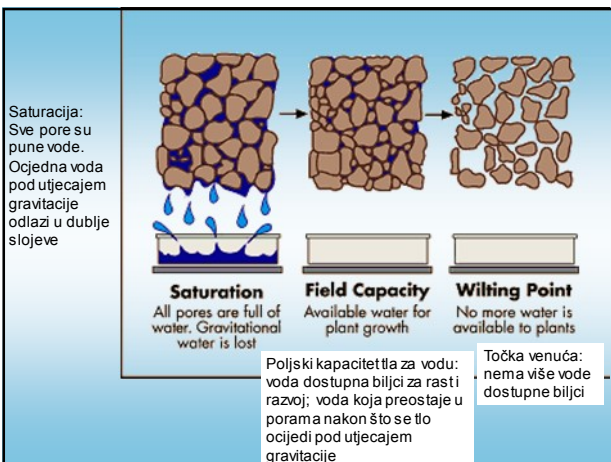
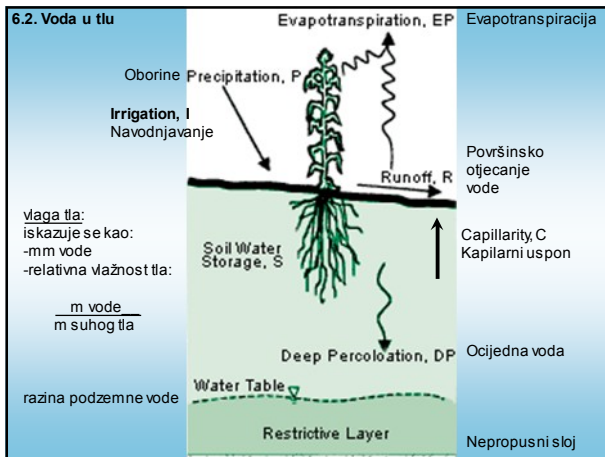
mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god.
PET, mm	2	7	25	55	95	122	140	123	81	45	17	5	717

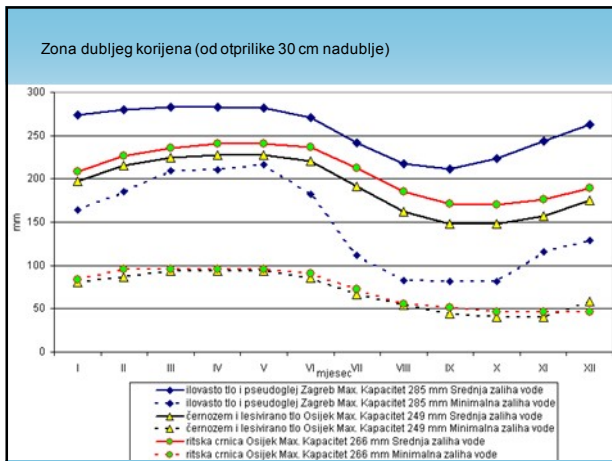
dakle PET jest visok, ali obično nema toliko oborina, pa je stvarna ET (=SET) često manja ← vodni deficit

godišnje vrijednosti PET za:
 hladne, polarne krajeve – do 500 mm
 kontinentalnu klimu – 1000 mm
 mediteransku klimu – 1500 mm
 polupustinje – 2500 mm
 pustinje – 3500 mm

6.2. Voda u tlu

Vlaga u tlu također utječe na temperaturu tla: suho tlo ima manji specifični toplinski kapacitet i koeficijent toplinske vodljivosti nego mokro tlo
 → suho tlo se na površini prije zagrije, ali i prije ohladi → veći rasponi temperatura tla

6.3. Vlaga u zraku

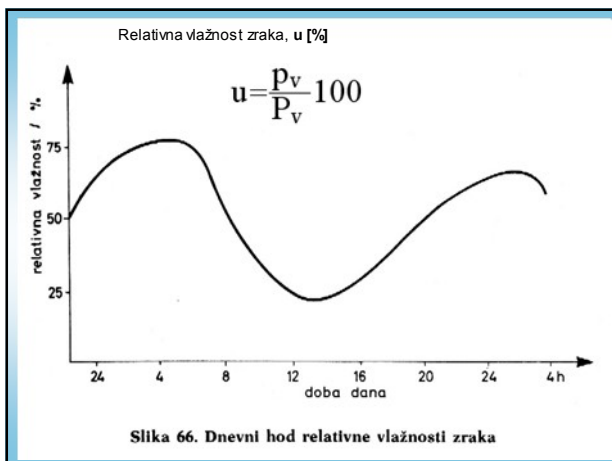
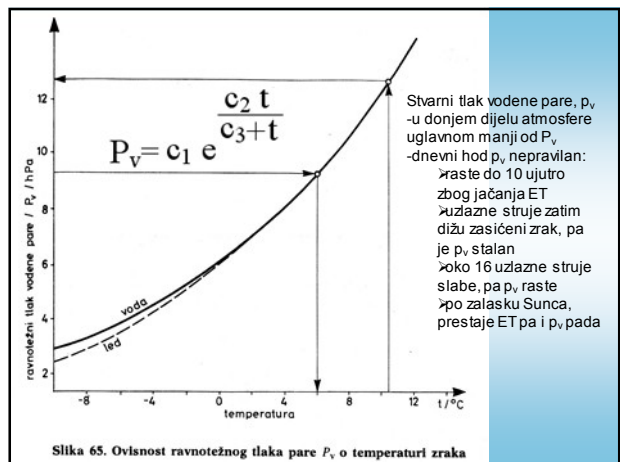
Najviše vlage u prizemnim dijelovima atmosfere (ET)

Maksimalna količina vodene pare u zraku ovisi o temperaturi zraka
 Ukoliko je maksimalna količina vodene pare u zraku dostignuta, zrak je zasićen parom, a nova para, isparena iz tla, kondenzira se ← ravnotežni tlak vodene pare je prijedem

Magnus-Tetensova formula

$$P_v = c_1 e^{\frac{c_2 t}{c_3 + t}}$$

gdje je
 P_v - ravnotežni tlak pare [hPa]
 t - temperatura [°C]
 e - baza prirodnog logaritma (=2.7182818...)
 c_1 - ravnotežni tlak vodene pare pri 0 °C = 6.11 hPa
 c_2, c_3 - empirijske konstante ovisne o agregatnom stanju vodene površine
 za vodu temperature ≥ 0 °C, $c_2=17.1, c_3=234.4$
 za led, $c_2=22.4, c_3=272.4, t_e$
 za vodu pri temperaturama zraka < 0 °C, $c_2=17.1, c_3=245.4$

Manjak (*deficit*) zasićenosti – razlika između ravnotežnog i stvarnog tlaka:
 $\Delta = P_v - p_v$

Apsolutna vlažnost – omjer mase vode i volumena zraka:
 $a_v = 217 p_v / T$, gdje je T temp. u K, a_v u g/m^3

Specifična vlažnost – omjer mase vodene pare [g] i mase vlažnog zraka [kg]:

$$s_v = 622 \frac{p_v}{p - 0.387 p_v}$$

Omjer miješanja – omjer mase vodene pare [g] i mase suhog zraka [kg]

$$o = 622 \frac{p_v}{p - p_v}$$

Rosište – temperatura τ pri kojoj se vodena para počinje kondenzirati

$$\tau = \frac{c_3 (\ln p_v - \ln c_1)}{c_2 - (\ln p_v - \ln c_1)}$$

